

Rector Magnífic de la Universitat Rovira Virgili, President del Consell Social, Secretari General, Benvolgut Professor Ramon Ma Miralles, Il·lustres autoritats acadèmiques i amics de la comunitat universitària.

En primer lloc, el meu més gran agraïment per aquesta distinció que rebo de la Universitat Rovira i Virgili. És un reconeixement especial per a mi, no només per la vinculació que he tingut amb el professorat d'aquesta Universitat al llarg dels anys, sinó també pel fet d'haver nascut a Reus, on té la seva seu la Facultat de Medicina i haver passat la meva infantesa i part de la meva joventut en aquestes terres.

He d'expressar el meu agraïment al meu padrí el Professor Ramon Ma Miralles per la seva "laudatio". I he de reconèixer que ha estat molt, i molt, generós en les seves paraules.

En el meu discurs d'investidura voldria començar per assenyalar que vaig iniciar l'exercici de la medicina en un ambulatori de Reus, on vaig aconseguir una posició interina com a metge de guàrdia. Foren només tres mesos però ens donaren els recursos necessàries per poder marxar amb la Rosa cap a la Universitat de Durham, al nord d'Anglaterra. Un temps que ens fou ben profitós.

Recordo que del primer dia d'exercici clínic en les esmentades urgències i davant les incògnites que em plantejaven les persones que patien una malaltia, sovint greu, em vaig adonar que el meu coneixement acadèmic adquirit era insuficient, però no ho era tant pel meu grau d'aplicació sinó perquè la medicina està i estava plena de grans incògnites pendent de donar-los una resposta. Fou ja en tornar d'Anglaterra, i en acabar el meu període de formació com especialista a l'Hospital Clínic de Barcelona, que em vaig adonar que la recerca científica biomèdica era, i és, la única eina possible per donar-nos aquesta resposta que ens permeti avançar en la prevenció i la curació de les malalties. I aquí vaig iniciar el camí. Aquells dies eren els darrers de la dictadura, i aquesta visió sobre la recerca era compartida per altres metges que treballàvem al mateix Hospital Clínic. Diria que, tots nosaltres, ho vam viure com un element més d'aquella revolta que es produïa en el món de la salut, i que ens duia a caminar cap a una medicina pública d'alta qualitat.

El meu camp d'especialitat era l'endocrinologia, però ben aviat vaig saber que si volia respondre alguna pregunta important en el camp de la medicina, havia d'acotar el meu cap d'estudi i d'investigació, potser només en la diabetis. I és en aquest camp, on he desenvolupat la major part de la meua recerca. Pel camí he col·laborat amb professors de la Universitat Rovira i Virgili interessats també en l'estudi de la diabetis i l'obesitat, els Professors Lluís Masana i Joan Vendrell. I a ells també agraeixo l'oportunitat que em varen donar de fer recerca plegats.

Sempre he cercat els referents tan en l'art com en la ciència. Tenir-los ens dona una perspectiva, i ens cura de la vanitat, la qual cosa és ben útil per seguir endavant. Fou quan ja estava de ple interessat en la recerca en diabetis que vaig descobrir la figura d'August Pi i Sunyer i des d'aleshores aquest ha estat un dels meus referents en medicina i ciència. Fou l'any 1922 quan es va descobrir la insulina i es va aplicar –per primer cop– a nens amb diabetis, que de no haver iniciat aquest tractament haurien mort al cap de pocs mesos. Durant aquells dies un doctorant del professor August Pi i Sunyer, el doctor Rossend Carrasco Formiguera, estava fent una estada a Boston, on –

ben aviat- es va adonar de la importància del descobriment, i li ho va comunicar a Pi i Sunyer. Aquest, d'immediat, li va pregar que tornes cap a Barcelona, on amb l'ajut d'altres investigadors del Institut de Fisiologia foren el primers a Europa que van preparar insulina i amb aquest producte propi van tractar a nens malalts de diabetis. Aquest és un exemple clar de dues consideracions que em permeto fer, en aquest discurs d'investidura. La primera, la importància de disposar a la pròpia Universitat dels equips de recerca i les estructures que facin possible descobrir i innovar nous mètodes de diagnòstic i tractament. I la segona fer una aposta decisiva per a incorporar el millor talent a les nostres estructures hospitalàries i acadèmiques.

És amb aquesta visió que he intentat –al llarg dels anys- desenvolupar la meua carrera professional a la Universitat i a l'Hospital on sempre he considerat prioritari la cerca del talent i del coneixement. Ho he intentat fer a través dels col·laboradors més directes però també quan he ocupat càrrecs i responsabilitats, fins ara com a director del Institut d'Investigacions Biomèdiques August Pi- i Sunyer (IDIBAPS).

He d'insistir dient que penso que la recerca de l'excel·lència és fonamental no sols per a nosaltres els acadèmics sinó també per al propi país. Si volem un futur millor per nosaltres i per a les noves generacions hem de saber-nos exigir el màxim, i fer el possible perquè en totes les activitats professionals tinguem la màxima exigència, actitud que no està ni ha d'estar renyida ni amb la medicina ni amb l'ensenyament per a tothom, amb la major atenció per als més desvalguts o aquells que poden haver tingut dificultats econòmiques i socials. És obligada aquesta competència.

M'expresso així, perquè estem en moments de crisi, no només econòmica sinó també intel·lectual, on sovint es confon la socialització de la cultura o la ciència, amb la manca de rigor i d'excel·lència. I és aquí, a la pròpia universitat, on hem de pensar i hem de saber cercar els nous viarans de progrés, que no és obligat suposin més malbaratament i més patiments, ben al contrari. No serà ara, en aquest discurs, el lloc on albirar solucions, ni molt menys. Però si que voldria insistir en algunes consideracions

Hi ha qui pot pensar que la recerca biomèdica no és per al metges, que són les carreres més bàsiques aquelles que donen els fonaments de la investigació biomèdica moderna. Pot semblar estrany però recentment se m'ha suggerit. I potser en una primera ullada, aquest company podria tenir raó, la formació mèdica dona unes aptituds orientades a la pràctica clínica i ha de ser així perquè la Facultat de Medicina i l'especialitat als hospitals dona la base acadèmica per a un ofici que comporta prevenir i curar les persones que pateixen malalties. I per això cal practicar els paradigmes establerts. Però en una segona visió podem observar que són els mateixos metges i metgesses els que van desenvolupar la biologia cel·lular humana, la genètica, la microbiologia i la immunologia. No obstant i això, a finals del segle passat, el desenvolupament de la biologia molecular ha allunyat el metge del lideratge en molts programes de recerca en medicina. I més recentment, l'aparició de les metodologies òmiques, o el desenvolupament de l'epigenètica, han fet encara més difícil la incorporació del metge al davant de la recerca biomèdica.

Davant de l'anterior reflexió, he considerat, i considero, que no es pot progressar en la Medicina, sense una recerca mèdica amb metges. És cert, que això ens exigeix alguns canvis. Un d'ells apostar per la recerca traslacional, una visió diferent de veure la

recerca en medicina. Es tractaria d'estimular als metges per tal que assoleixin els coneixements fonamentals en ciències bàsiques, des de les matemàtiques o la física, a la bioquímica o a la biologia cel·lular, i aplegar sota uns programes comuns, metges clínics amb aquesta formació i bàsics, amb l'objectiu de respondre plegats les preguntes que sorgeixin en la nostra activitat clínica. No fer dels metges només uns aplicats de coneixements, sinó protagonistes dels canvis, aquells que, de bracet amb altres ciències, s'impliquin del tot en la renovació, en el disseny de la medicina del futur. Podem pouar en totes les branques del coneixements, des d'aquells programes que volen millorar els sistemes d'atenció del malalt, a aquells que volen evitar la malaltia, o en ocasió d'aparèixer la malaltia, no es conformen en fer un tractament paliatiu sinó que volen curar-la.

Quan un parla com avui, en una posició de privilegi corre el risc d'esdevenir un bufanúvols, algú que només relata consideracions generals, esplèndides, però sense cap contacte amb la realitat. No voldria caure en el parany, i si que voldria apuntar cap tres iniciatives que poden ser-nos útils en un futur. La primera d'elles seria implementar la formació bàsica en biologia humana i, la més especialitzada, en medicina clínica. És allò que en altres indrets s'anomena MD/PhD i que ha impulsat els grans lideratges en medicina moderna. Aquesta formació podria fer-se durant els estudis de grau o postgrau, però seria rellevant que comportés no només la incorporació dels hospitals a aquesta formació sinó la de la pròpia universitat. La segona seria promoure la dedicació a la recerca dels metges clínics, alliberant-los de temps assistencial perquè poguessin dedicar-se plenament a la recerca, facilitant-los la mobilitat a altres centres i universitats per tal que milloressin les seves capacitats i competències. I la tercera seria donar suport a la medicina traslacional, a través del Instituts de Recerca Sanitària amb la participació obligada de centres assistencials i de la pròpia universitat i que apleguessin sota un mateix paraigua investigadors bàsics i clínics, amb aquella voluntat ja assenyalada de fer-se preguntes de rellevància clínica per contestar-les al laboratori, i el camí invers, portar les respostes, el més després possible, a la pràctica clínica. En aquest sentit, en el nostre àmbit, l'Institut Pere Virgili, de tenir el suport necessari, pot ser molt bona eina per tal d'aconseguir l'esmentat objectiu.

Sempre he pensat –ho he dit abans– que la recerca ha de tenir com a objectiu l'excel·lència. I és molt possible que l'ús d'aquesta paraula generi alguns malentesos. La bibliometria ens ha estat útil per determinar la qualitat de la recerca. I per mesurar la seva recepció, i per tant per avaluar l'impacte de la nostra activitat científica. Però podria esdevenir un miratge sinó la situem en el seu context. En medicina, com en altres ciències, el més important no és l'impacte de la revista on es publiquen les nostres descobertes, sinó el valor de la nostra descoberta. La nostra capacitat per modificar la rutina establerta i trobar nous camps de coneixement, descoberta que en alguns casos tindrà una utilitat evident en la millora de la salut les persones. Quan he parlat de talent, d'innovació d'excel·lència, no només em referia a la que ens indica la bibliometria. Aquesta és una eina de valor, però només una eina. El valor en si, està en la descoberta. Perquè no hi ha teoria que ens ajudi a descobrir el món, el descobriment és en nosaltres, en la capacitat d'interpretar-lo.

He assenyalat la importància de reclutar per a les nostres institucions acadèmiques el millor talent. I per tal de fer-ho és necessari disposar d'institucions àgils, amb la capacitat d'adaptar-se als canvis que dia a dia es produeixen, allunyant-se de la

burocràcia, aquell mal endèmic que causa perjudici al bon ensenyament, a la recerca i a la pròpia pràctica clínica. Són importants les parets i els sostres, i ningú negarà que es pot fer música o teatre a la plaça però que totes les societats lluiten per disposar de bons teatres i auditoris, on els nostres músics i artistes puguin oferir el millor de la seva creativitat. Però molt més important que la caixa, és el seu contingut, i com aquest contingut s'organitza. És cert, que la jerarquització pot ser més eficient, però només ho serà si escolta, si té les seves portes obertes, si pregunta. Algunes de les nostres institucions estan ben anquilosades. El control de tota mena, des del polític al social, els fa perdre aquella llibertat que és del tot necessària, imprescindible. Cap país, que tingui exèrcit, posaria al davant del seu millor portaavions només un gestor, hi posaria el seu millor almirall. Sovint hospitals i centres de recerca són dirigits per professionals, amb irrellevant trajectòria científica. No vull qüestionar que una bona gestió no sigui necessària, però hem de saber què és el que gestionem, quines són les idees que volem desenvolupar, a on volem anar, de que estem parlant.

Penso que hi ha molt exemples de canvi. Que les noves generacions, aquelles que han apostat per l'esforç, pel coneixement, per l'excel·lència tinguin ben present que ens hem d'allunyar de la maleïda burocràcia. Sense oblidar que els canvis sempre són difícils, la tendència a l'immobilisme està molt ben arrelada, res canvia si no hi ha una força que ho mou. Només els canvis culturals són sòlids, i aquests exigeixen –sovint– més d'una generació. És a les Universitats, al Instituts de Recerca, als Hospitals on s'ha d'impulsar conjuntament un gran canvi en la medicina, en especial a la medicina clínica. Que no fos cas que ens trobéssim d'aquí uns anys en un espai buit, on la decepció s'instal·li en els metges més joves, i defugin de la docència i de la recerca. La medicina té procediments ben establerts i això es bo per a una bona pràctica, però també és exigent en la seva pròpia autocrítica, en reconèixer els errors, en un obrir nous paisatges per tal d'abolir la malaltia, per mantenir-nos en la salut

He defugit parlar de les troballes científiques que puc haver aportat a la meua comunitat acadèmica. He volgut demostrar al llarg de quaranta anys que la diabetis és una malaltia de les cèl·lules que fabriquen insulina, la cèl·lula beta. Ha estat la meua visió, i he procurat amb esforç i honestedat, i sobretot amb l'ajut de joves col·laboradors i altres col·legues, aportar coneixement a aquesta hipòtesis. Però tan o més important que aquest treball i, en el moment històric que em va tocar viure, sortint d'un període molt fosc, també m'ha interessat demostrar que el talent i una bona organització, podrien ser importants per obrir noves finestres a la medicina. No puc estar-me d'assenyalar dues persones que m'han marcat el camí, en el terreny científic, el professor Willy Malaisse de la Universitat Lliure de Brussel·les, amb qui vaig romandre dos anys al seu laboratori de medicina experimental, i a qui vull agrair el seu mestratge, i al professor Joan Rodés, home generós, proper, que em va ensenyar a mirar lluny des del dia a dia, sense ell, res del que jo pugui haver aportat a la recerca en l'àmbit de l'Hospital Clínic, de la Universitat de Barcelona i de l'IDIBAPS hauria estat possible. El meus referents més importants han estat ells, sense cap mena de dubte, però n'hi ha molt altres. El meu gran agraïment a doctorands, tècnics, assistents i doctors que m'han donat suport als llarg dels anys, i que han contribuït com ningú a que el reconeixement que avui la URV m'atorga hagi estat possible.

Rector Magnífic, sóc molt conscient de l'honor d'aquest doctorat i del privilegi que per a mi representa ser membre de la Universitat Rovira i Virgili. Moltes gràcies.